

Prikaz knjige | Book review

„Ima li života prije smrti?“

“Is there life before death?”

Robert Torre

Primarijus Robert Torre (rođen 1965.) specijalist je psihijatrije i supspecijalist alkoholizma i drugih ovisnosti. Od 1993. radi u Klinici za psihijatriju Kliničko-ga bolničkog centra Sestre milosrdnice. U posljednjih 18 godina uz djelo *Ima li života prije smrti?* objavio je još sedam autorskih knjiga, i to ponajprije iz svojega supspecijalističkog područja ovisnosti.

U studenome 2018. godine Torreovu najnoviju knjigu *Ima li života prije smrti?* izdala je zagrebačka nakladnička kuća „Media bar“, priznatoga glavnog urednika i kreativca Nevena Kepeskoga. Rasprodana je u dva mjeseca te stručna i laička javnost uskoro očekuju najavljeno drugo izdanje.

U čemu je draž ovoga djela? Napisano je, kako autor kaže, kao „iskustvo prvog lica“, na 255 stranica teksta bez literaturnih navoda, s uvertirom humorom nazvanom *Uvodno nakašljavanje* i *Vjerodostojnost suđenja životu*. Uz prolog ima i pet poglavlja: *Prirodni stav neosviještenog života*, *Prosvijećeni biokompjuter kodnog imena „Čovjek“*, *Zastarjelost čovjeka*, *Izvorni doživljaj života* i *Autentični život*.

Iako se u novinskim i elektroničkim medijima Torreova knjiga najavljivala kao *self-help* djelo za intelektualce, prema nazivima poglavlja, otkriva se njezin filozofski narativ pesimističkog egzistencijalizma i budizma. Upravo zato knjiga se čita sporo jer se ne ulaže i ne nudi brzinska rješenja u pet ili deset jednostavnih koraka. U svemu tome Torre konstatira da je život bolno rutiniran i precijenjen te polemizira s istinoljubivim i pronicavim čitateljem, a posebice s onim koji se već, kako sam kaže, „napio vode života“. Stoga ovo izazovno interdisciplinarno djelo konstruira klimakterične probleme čitatelja, tj. napisano je za sve koji su se, dakako, napili vode života ili su ju barem počeli piti. Prije svega, ova je knjiga prozor u svijet psiholozima, psihoterapeutima, psihijatrima, neuroznanstvenicima, medicinarima, sociolozima, teolozima, filozofima, biologima, antropolozima i drugima kojima je predmet zanimanja najveća nepoznanica suvremene psihologije: *self*. Osim toga, Torre beskompromisno izlaže i svoj odnos prema smrti, što je tema stara koliko i zapadna civilizacija.

U prvom poglavlju *Prirodni stav neosviještenog života*, svojom prepoznatljivom bujicom misli i akrobati-

kom uma, Robert Torre iskreno i intuitivno progovara o lažnom i pravom *selfu*, socijalnim maskama i iluzijama koje imamo o sebi, svojoj svijesti i zabludama introspekcije. Pritom ilustrira sartrovske i vinikotovske filozofsko-psihološke poglede i na uzbudljiv način odražava nemir suvremenog doba koji se najbolje vidi u izgubljenosti čovjekova pravog ja. U drugom poglavlju *Prosvijećeni biokompjuter kodnog imena „Čovjek“* Torre se bavi dualizmom mentalnog i fizičkoga te duhovito naglašava da upoznati sebe ponajprije znači upoznati neurobiokemijsku pozadinu mozga. Govori i o prenatlaženom njegovanju razuma, što suvremenu neuroznanost danas u mnogočem čini insuficijentnom. *Zastarjelost čovjeka* treće je poglavlje Torreove knjige u kojoj opširno prikazuje tehn-*self* virtualnog svijeta kojim caruju konzumeristički pseudoljudi, posve devitalizirani i bez strasti, opsjednuti vječnim zdravljem i neprekidnim poricanjem smrti. Usto se pita, da uporabim tu nesretnu riječ, je li čovjek uopće sretan. Torre se ovdje obraća i najnovijoj društvenoj pojavi: samozvanim dušobrižnicima, *life-coachevima*, „iscjeliteljima duše“ i brojnim „psihotrennerima za život“ čije sebično inzistiranje na „novim duhovnim horizontima“ u skladu s „novom filozofijom života“ dovodi do psihologizacije svakodnevice i karikatural-

Adresa za dopisivanje:

Doc. dr. sc. Aleksandra Mindoljević Drakulić, prof. psihologije,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Centar za obrazovanje nastavnika,
Lučićeva 3, 10000 Zagreb; e-mail: amindolj@ffzg.hr

nog izopačenja psihoterapijske struke. Uza spretan medijski publicitet i društvene mreže takvi „gurui“ nude instantnu psihološku pomoć koja je zapravo banalna i prizemna. Njihova ih neautentična spiritualnost čini iznimno važnima te im služi kao narcistička obrana kojom izbjegavaju bitna pitanja vezana za vlastiti ranjivi i nezreli *self*. U posljednja dva poglavlja autor konceptualizira važan pojam izvornosti življenja. Također, izlaže intrigantnu tezu o čovjeku kao biću koje zapravo ne pripada prirodi, koje je umjetno, apstraktno i slučajno bačeno u život i koje nije ni eklektična nakaza zvana holističko jedinstvo.

Torre je vehementan i sugestivan u svojim razmišljanjima i ne okoliša, ali je u pisanju nesustavan, katkad i kaotičan. No, u svakom kaosu može se naći poruka, tako i on uvijek ostvaruje poantu. Torre, u svojem skribomanstvu, ima nesuzdržanu snagu burnoga (sanguvičkog ili koleričkog) temperamenta kojim se na svoj način buni, katarzično prazni i kreativno izražava. On je samosvojan, prepoznatljiv i bitno različit od ostalih i kao pisac i kao psihijatar. Njegov tekst uznemiruje, stvara nesigurnost i početnu duševnu neravnotežu, ali na kraju čitatelj ipak postiže prilagodbu i realističniji pogled na svijet. I Torreova retorika jednako je uvjerljiva i kritička uz neke rijetko rabljene izraze i autorove neologizme (primjerice, *vlastokorist*, *pričin*, *uvraćanje*, *krpež*, *usvjetobitak*, *tubitak*, *zdravodušnost*, *dokučnost* i sl.) ili, pak, ulični žargon (*zajebancija*, *kakti*, *zapeglavanje*, *psihofora* i dr.).

Knjiga *Ima li života prije smrti?* dr. Roberta Torrea na neki me je način podsjetila i na zbirku kratkih priča, objavljenih 2005. g., osebujnoga viškog književnika Senka Karuze. Osim što i Torre i Karuza imaju viških korijena, zanimljivo je da su objema knjigama dali isti naziv – „Ima li života prije smrti?“. Iako su djela žanrovski drukčija, senzibilitet im je veoma sličan. Tako autori gotovo opsesivno tematiziraju motive trajnosti i (ne)pouzdanosti života (Torre, primjerice, kritizira

čovjekovu potragu za vječnom mladošću, a Karuza u svojem literarnom dnevniku isprepleće priče o nepo-novljivim, često zabranjenim ljubavnim iskustvima). Tako obojica stoički prihvaćaju različite prostore egzistencije, uz pripovjedačku samosvijest i (samo)ironiju. Stoicizam i jest jedan od filozofskih temelja Torreova djela kojim nalaže ponizno i empatično prihvaćanje života kakav on jest, gotovo do asketizma.

Prikaz Torreova najnovijeg djela ne bi bio potpun bez osvrtu o Bogu. Autorica ovog teksta u tom je pogledu agnostik i nije joj osobito stalo do velikih sjedobradih muškaraca. Ipak, Torreov tekst koji se odnosi na Boga i vjeru čini se više nego jasnim i egosintonim, što upućuje na ograničenost našega racionalnog mišljenja. Stoga autor dokazuje da se može smisleno govoriti i o stvarima koje razum nije u stanju dokazati, baš kao što je francuski filozof Blaise Pascal, u duhu mistične filozofije 17. stoljeća, rekao: „Srce ima svoju logiku, o kojoj um nema pojma.“ Možda je Robert Torre u ovoj knjizi, ponirući u čovjekovu psihu i probleme ljudske egzistencije, rezignirao nad mogućnošću istinskih odgovora te potražio iskušenje u vjeri koja svojim (prividnim) rješenjima umiruje sumnje. Ovom je knjigom Torre (ponovo) pokazao originalnost i fleksibilnost duha, što je značajka zrelosti i dobra gospodarenja vlastitim sposobnostima. U svojem izražavanju nije bio zaklonjen iza kojekakvih tabua, nego izravan, bez kočnica i zazora. Na trenutak se, možda, moglo činiti da se Torreova narativnost transformira u *horror vacui* u kojem ne ostavlja ni najmanji djelić uma i papira praznim, nego ga zagušuje brojnim idejama, činjenicama, motivima, primjerima. Ali, smisao je postignut – da Robert Torre bitno ne izostavlja.

I na kraju, je li presuda izrečena? I hoće li ikada biti? Ima li, dakle, života prije smrti? Na ovu osobnu sintezu o životu, bitku i smrti još ćemo se dugo vraćati, a suočeni s izazovima prihvaćanja, možda je i preuzeti kao jedan od modela vjerovanja suvremenog čovjeka.

*doc. dr. sc. Aleksandra Mindoljević Drakulić,
prof. psihologije*

